

# Utfordringer for kvalitativ forskning

I dette nummeret av *Sosiologi i dag* presenteres artikler som på ulike måter synliggjør utfordringer i kvalitativ forskning, utfordringer som i liten grad tematiseres i metodelitteraturen. Dette dreier seg blant annet om betydningen av de teoretiske begrepene vi bruker og sammenhengene mellom dem, forskningsmiljøene vi er en del av, vår relasjon til forskningssubjektene og hvordan vi forstår deres handlingsbetingelser. Dersom den kvalitative forskningen skal ta sitt program om ikke-positivistisk forskning på alvor, er det antakelig nødvendig å reflektere over noen av spørsmålene som dette nummerets forfattere tar opp. At kunnskap er situert og derfor får betydning for den kunnskapen som produseres, er en etter hvert vanlig erkjennelse i spesielt kvalitativt orienterte arbeider. Utfordringene for forskere er i følge dette nummerets forfattere i langt større grad å konkretisere hvordan forskning er situert med hensyn til valg, bruk og forståelse av analytiske begreper, og av de sammenhengene som forsker og utforsket inngår i. Dette innebærer at man fokuserer på betydningen disse dimensjonene får for forskningspraksis og for analysene som utføres, mer presist forstått som en bevegelse fra å snakke *om* (metodeteknikker og egen situerthet i forhold til datainnsamlingsprosessen) til å *gjøre* (i betydning synliggjøre og ta konsekvensene av den objektiveringen som forskningen innebærer). På denne måten blir det mulig å fokusere kunnskapsproduksjon i et prosessperspektiv, hvor forskerens bidrag i analysene synliggjøres framfor å skjules under ”nøytrale” framstillinger av saksforhold. At dette er krevende måter å bedrive forskning på vil gå fram av spesielt de to første artiklene.

Karin Widerbergs utgangspunkt i forlengelsen av introduksjonen over, er hvordan man kan bedrive forskning som ikke er *om* folk men *for* folk. Hun anbefaler bruk av institusjonell etnografi, en metode hun mener bereder grunnen for at de nødvendige koblingene mellom metodologi, epistemologi, teori og metode synliggjøres. Dette er dimensjoner som både må være startsted og slutt punkt for forskningen, mener Widerberg, og som, når dette programmet tas på alvor, vil kunne sikre den kvalitative forsk-

ningens framtid. Institusjonell etnografi gjør det mulig å analysere fram hvordan for eksempel yrkesgruppers rammebetingelser som blant annet ideologier og tekster (styringsdokumenter), får betydning for individers handlingsbetingelser. Poenget hennes er at det er gjennom å analysere slike dimensjoner, nøyaktig og detaljert, med utgangspunkt i praksis, at man kan gripe individenes situerthet og å se hvordan praksis er knyttet sammen med større prosesser som kjønn, klasse og etnisitet i de konkrete kontekstene man studerer.

Marit Haldar tar i sin artikkel sin egen situerthet på alvor. Ved å ta utgangspunkt i forskerfellesskapets (arbeidsplassens) betydning for kunnskapsproduksjonen viser hun hvordan hun får tilgang til nye teoretiske perspektiver som brytes mot hennes tidligere kunnskap. Gjennom å flytte fra et arbeidssted til et annet får hun tilgang til alternative kunnskaper, perspektiver og forståelser, som igjen skaper mulighet for andre refleksjoner over et datamateriale som allerede er innsamlet. Betydningen av kontekst gis på denne måten konkret mening, og Haldar viser hvordan kontekst får spesifikke kunnskapssosiologiske konsekvenser. Haldars eksempel er hvordan hennes forståelse av kjønn endret seg i møte med et nytt forskningsmiljø. I artikkelen tar hun leseren med i sin egen prosess som dreiet fra å se kjønn som noe gitt og som handlet om forskjell og likhet mellom gutter og jenter, til å forstå kjønn som et komplekst strukturelt og individuelt anliggende. Gjennom denne måten å forstå kjønn på kunne hun utnytte sitt materiale på nye måter, noe som blant annet åpnet for å koble elementer fra teoretiske tilganger (fenomenologiske og poststrukturalistiske) som hun til da hadde oppfattet som for motstridende til å la seg forene i nye teoretiske innsikter. På denne måten viser Haldar hvordan det å være sosiolog på seg selv kan utnyttes som en kunnskapsproduserende strategi som peker ut over en selvrefleksiv bekjennelseshorisont, og inn i et teoretisk og analytisk selvrefleksivt arbeid.

Åse Strandbu tar utgangspunkt i Giddens' begreper om identitet og refleksivitet når hun i sin analyse skal undersøke hvordan ungdom forstår seg selv og hvordan deres identitet konstitueres. Giddens har vært kritisert for at disse begrepene har vært vanskelig å belegge empirisk, og for at de for ensidig har reflektert det flytende og refleksive knyttet til de mangfoldige valgmulighetene i det postmoderne samfunn. Tenker en på samfunnsendringer i stort har Giddens langt på vei fanget endringer som peker mot refleksivitet og større rom for multiple identiteter, hevder Strandbu. Hun

mener likevel at han overser betydningen av handlingsbetingelser som ligger mer eller mindre fast. I artikkelen gjør Strandbu et forsøk på å få et bedre grep om disse abstrakte begrepene gjennom bruk av kvalitative intervjuer med ungdom om deres identitetsforståelser. Her kommer hun på sporet av både mangfold og refleksivitet, men også av hvordan ungdommenes selvforståelser er situerte og betinget av at mange av de valgene de tar, og kan ta, nettopp er avhengige av de livssammenhengene de inngår i. På denne måten får Strandbu fram hvordan Giddens både har rett og tar feil, avhengig av hvilket nivå en leser ham på. Det at mye flyter og at valgmulighetene er større for ungdom i dag sammenlignet med tidligere generasjoners ungdom betyr ikke at strukturerende forhold mister sin betydning.

Under streken har vi tatt med Torunn Hamrans artikkel ”Å skape et hjem – kvinners plass i den tidlige institusjonsbyggingen. Nord-Norge før 1940”. Hamrans historiske eksempel er Finnemisjonen. Hun tar oss med, gjennom en analyse av et interessant brevvekslingsmateriale, til noen av de tidlige kvinnelige institusjonsbyggerne som på begynnelsen av 1900-tallet skapte hjem for blant annet syke, eldre, fattige og uføre. Det er spesielt to forhold som blir tydelige i Hamrans materiale: For det første viser Hamran hvordan kvinnene som drev hjemmene utformet og skapte dem med referanse til egne hjem- og husholds erfaringer (de kom fra beskjedne kår), som i motsetning til borgerskapets praksis, var preget av hjemmet som produksjonsarena. For det andre viser Hamran hvordan etableringen og driften av disse hjemmene, med referanse til nettopp produksjon, ble utført av kvinner som var hardt arbeidende, skapende og handlekraftige. Hun finner lite i sitt materiale som støtter opp under (den borgerlige) forestillingen om husholdsarbeidet som innholdsløst og repetetivt.

Til slutt har Hilde Danielsen anmeldt Ingunn Grimstad Klepps bok om skit-tøyetets kulturhistorie og hvorfor kvinner vasker klær.

God lesning!

Tonje Gundersen og Cecilie Basberg Neumann